

BIBLIOTHEQUE
MUSEE GENEVOIS

SI

RECUEIL
DE LETTRES
ET DISCOURS
ADRESSÉS
A DIVERS
PERSONNAGES
XV-XVI.ES.

LETTRE
DE CHRISTOPHE
COLOMB
DE INSULIS NOVIS
INVENTIS

Ex Bibliothecâ
quam 16000 Voll. constantem
huic Abbatiaë S Genovesæ Paris.
Testamento legavit Car Maurit.
LE TELLIER Archiep. Remensis.
Obiit anno 1710.

La pièce 3 de ce recueil est la
seconde édition de la Traduction
latine de la Lettre de Calixte
relatant la dissonance du Roman
pontifical.

Elle a été imprimée par Stephani
Planck, à Rome en 1493, lequel
a également imprimé la 1re édition
mais en omettant au titre le nom
de la reine Isabelle.

Dans celle-ci, Planck a corrigé
cette omission, ainsi que le nom
de l'éditeur des Rom (c'est-à-dire)
l'est le no 4 de ma Bibliothèque
Antique Valaisienne.

Henry Harrier

3 juin 1892

les files sont p.ées 1 à 6
par p.ées 1 à 30.

P. 1 - Date de 1522.
 2 - id -
 3 - circa 1522
 4 - --
 5 - --
 6 - Date de 1522

Ces six premières pièces
 forment 6e f° 1^a
 27 du vol. et
 sont toutes du XVIe.

Pièces incunables: n° 1(6) Daunou 463 - Pellechet 4090
 2(7) - 416 - 3230
 3(8) - omis - omis
 (cf 2 autr. ex. D. 480 - 5060 et un 4e ex.
 OE XV. 351 p. 12).
 4(9) Daunou 718 - 3262
 5(10) - 465
 6(11) - 675
 7(12) - omis Pellechet omis
 (cf. OE XV. 351 667 - 1686)
 8(13) Daunou 710
 9(14) - omis - omis
 (cf. OE XV. 351 671 - 5019)
 9^a(15) - omis -
 (cf. OE XV. 351 669
 p. 23
 9^{aa}(16) - omis
 (cf OE XV. 351 673
 p. 22
 10(17) - 663
 11(18) - 665
 12-13(19) - 674 Pellechet 2048
 14(20) - omis
 (cf OE XV. 351 712
 p. 29
 15(21) - 461 Pellechet 4816
 16(22) - 588 - 4433
 17(23) - 590 - 2836
 18(24) - omis mais sous le n°
 832 Daunou cit. l'ex. [351] qui n'est
 pas 832, et autre redoublé: 123 sans doute lui-même
 19(25) - 534
 20(26) - 792
 21(27) - 419 vol. à tort [351]?

T. S. V. P.

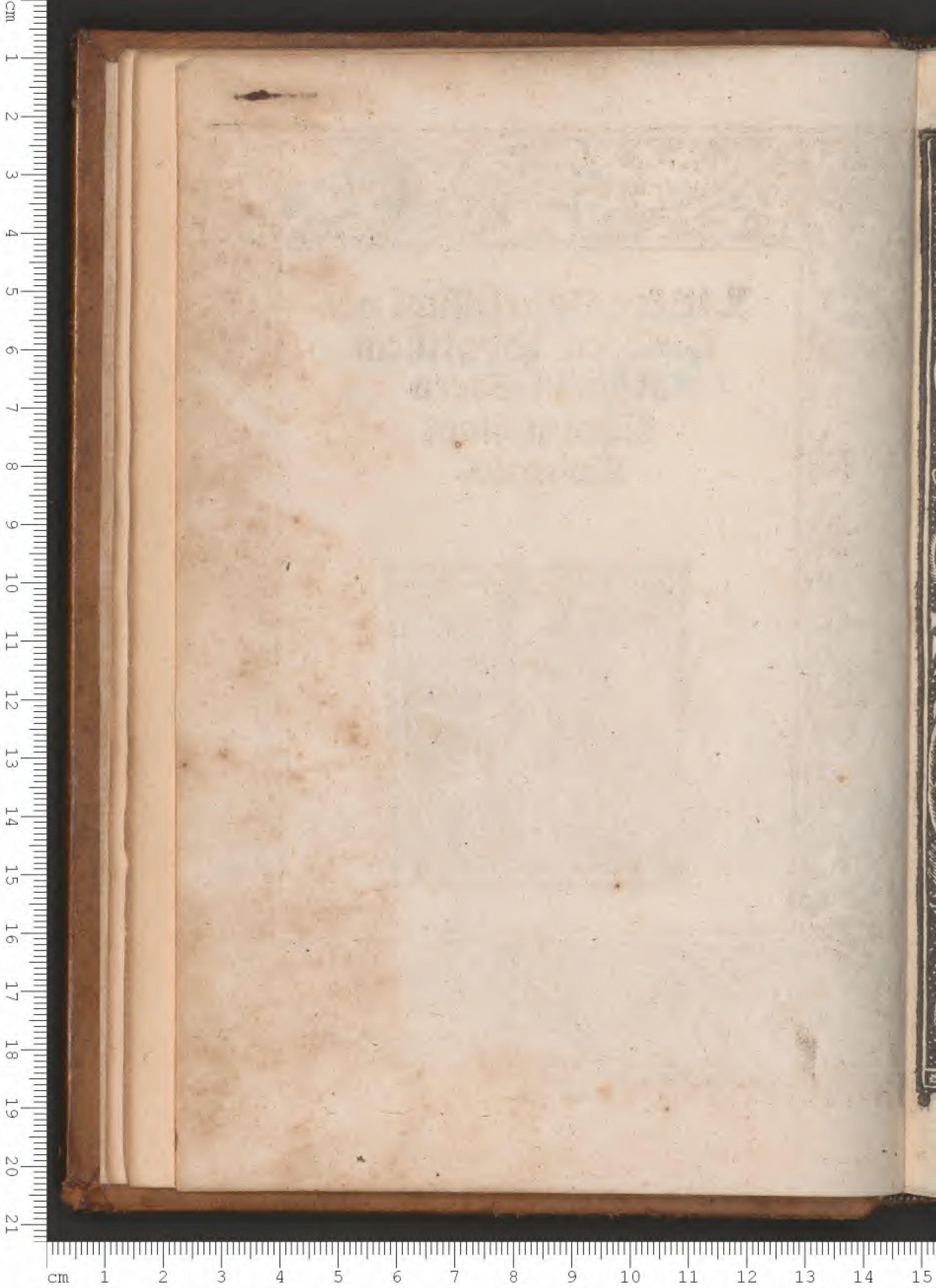
22 (28) . Dannon 717.
23 (29) - 287
24 (30) - 313
25 (31) - 314
26 (32) - 466
27 (33) - 451

28 (34) Piece datée de 1523
29 (35) - 1524
30 (36) - 1521.

~~x~~ ~~511~~

xyE 740

n.⁴(9) Lettre de Christophe Colomb

Nolite flere super me sed super vos flete ⁊ super filios v̄ros.
Verba hec redemptoris nostri. Luce. xxiij. capitulo scripta. Usus
est mihi non alienum in hac funebri pompa iuqua frequētes con
uenimus: ploremus: lamentamur: merore conficimur vsurpare.
Quandoquidem audire videar Reuerendissimum ꝛc. nos dolo
re quem ob mortem eius concepimus ei assidua meditatione au
gemus leuare ex parte eiusdem verbis contendentem aut saltem
doloris nostri causas aperientem. vos alloquitur omnes dicens.
Nolite patres ⁊ college amplissimi. Nolite christi milites. Nolite
viri christiani flere super me sed super vos flete ⁊ super filios ve
stros quos in verbo dei christo domino conciliatis. magnam pro
cul dubio sacer senatus vester hac morte erumniam pertulit. ma
iorem profecto episcopalis ordo ⁊ clerus omnes iacturam intanti
patris amissione sustinuit. maximaz prochdolor calamitatem vni
uersa respublica cristianorum ⁊ bonorum omnium conuentus suo
presidio singulari ⁊ viro hoc exemplari orbatu suscepit. Alte heu
nimium vulnus ad actum est. intima ecclesie militantes viscera
⁊ animam nostram gladius iste pertransiuit. flos agri christiani
concidit ⁊ vinee domini optimus cultor: non possum sine lachri
mis proloqui de medio sublatus est. Proinde cum nihil difficili
us perhibeatur q̃ magno dolori paria verba reperire nō duxi in
cassum laborandum. dum verbis meis dolores nostri necnon et
huius nostre procelle magnitudinem explicare contendo. Reddi
tur huic patri reuerendissimo equale ⁊ celebre homini testimoniu
um. reddetur in dies celebrius desideratur ab omnibus in vestre
honorum ⁊ sicut vsu vel verius linore quodaz euenire solet vni
quod fama negatur ⁊ sua q̃ rarus tempora lector amat. Tanto pa
tre ad superos euocato crescet indies in nobis ⁊ posteris nostris
eius desiderium. laudatur vna omnium voce comendatur cele
bratur colitur q̃ maxime verum eius laus et perhennis gloria co
latius propagabuntur quo magis eius sapientia ⁊ presens ⁊ futu
rum seculum indigebit. De fenice qui sua specie vnica est annis. le
ginus q̃ semel quingentesimo quocūq̃ anno: nascatur ex longo

intervallo magna generantur. nec passim singularia dona deus
omnipotens elargitor mediocria sepe natura producit. eximia ve
ro raritate commendat. Recessit a vobis consolator vester consul
tor vir sanctissimus vita et moribus doctrina prestantissimis om
ni ex parte clarissimus. non facile erat seculo nostro aut futuro ei
similes reperire. Verum enimvero siue quod diuine voluntati et
iusticie necnon etiam nature necessitati illi cedendum fuit. siue
quod eius finitur sempiterno. Nosque ituri sumus ad eum non ipse
per lachrimas nostras reuocabitur ad nos siue quod diuine ani
maduersionis ratio et resurrectionis spes ita mouent. siue quod per
aduersa illi probamur et alijs patientie exempla prestare nos po
stulat non iniuria ab ipso Re. patre instruimur ut super eum flet
re volumus diuino munere animas in corpora humana infundi
omnes Et scimus et fatemur nobis in hac valle miserie pro arbi
trio diuina peregrinandum esse cognoscimus ad alterius vite pre
parationem exercemur. Deo quoque iuvante ex carnis nostre com
pedibus solvimur. ex hoc carcere mundi euolamus ex fluctuoso
mari et continuis procellis in eterna tabernacula recipimur: sedes
ubi fata ostendunt concessum a se quandocumque deus omnipo
tens reposcat reddendum est creditum suum. decet creditorem re
cipere quod utendum accepimus. bona fides restitui iubet diui
ne maiestati gratie agende sunt quod dederit utendumque dimi
serit non reposcenti ingrata mente resistit. Job patientissimum
imitemur. dicentem dominus dedit etc. Pulchre quidem Ciceronia
nus et in de decreta patrum a Graciano translatus est vos increpat di
cens. quam preposterum est quamque peruersum cum dei volunta
tem fieri postulemus quando euocat nos et accersit de hoc mundo
non statim eius voluntaria imperio pareamus. obnitimur et relu
ctamur. et pernicatium more seruorum ad conspectum domini cum
tristitia ineroze producimur. Exeuntes istinc necessitatis vincu
lo non voluntatis obsequio et volumus ab eo premijs celestibus ho
norari. ad quem venimus inuiti Sophocles quoque gentilis poeta
inquit Vita brevis nobis ad tempus viuimus omnes: aut anim?

mortem seniumque ignorat et idem vivit in eternum. namque manet
animi mortali in corpore. mortis expertes homini concessus spiri-
tus vñ est ei imago dei. diuina quoque iusticia factus est ut homo
qui in statu innocentie poterat tum anime prestantia que corpus
preservabat non repugnante in eo concupiscentia tum paradisi ali-
mentis tum dono dei non mori propter peccatum amissa origina-
li iusticia in laqueum mortis inciderit. ut sicut siue voluntas hois
siue sensus in obedientie suggestioque demonis a deo recesserit sic
aia corpus desereret. nec perseveraret nocens concupiscentia tor-
queretur nec alimento vite preservaretur. sed mortem obiret. Et
ideo sapientissimus Salomon sapiens. ij. ca. inquit Quoniam de-
us creavit hominem inextinguibilem et ad imaginem similitu-
dinis sue fecit illum invidia diaboli mors introiit in orbem ter-
ra et in consilio miletano cautum est quicumque dixerit adam pri-
mum hominem ita mortalem factum ut siue peccaret siue non pec-
caret moreretur in corpore hoc est de corpore exiret. non peccati me-
rito sed necessitate nature anathema sit. Augustinus quoque super
genesis. Caro inquit Ade ante peccatum ita immortalis creata est
ut per alimoniam esset mortis et doloris expertis. Sic ergo immor-
talis et incorruptibilis condita est caro hominis ut suam immor-
talitatem et incorruptionem per observantiam mandatorum dei
custodiret. et per concessorum escam immortalitatis dona conserva-
ret donec corporalibus incrementis perductus ad etatem que co-
ditori placeret sumeret de ligno vite quo fit ut et theologi et cano-
num periti in hoc simul sentiant peculiare fuisse in statu inno-
centie homini posse non mori futurum in gloria celesti non posse
mori. nunc autem propter peccatum non posse non mori. ex eo ne-
cessitas nature invaluit. qua dicimus hominem ex quatuor ele-
mentis et corruptibili materia compositum dissolui debere et aia
a corpore se iungi oportere. quod more dixere philosophi nihil ali-
ud mortem esse designantes quam coniunctorum quandam seperationem
hinc ortum habuit lex illa qua palam predicat hominem ea lege
in hunc mundum intrare ut moriatur. proinde divinus Ambrosius

Qua in exaneron inquit. Fandi nascuntur omnes nudi morimur
nulla discretio inter cadauera mortuorum nisi forte quia grauius
corpora diuitum distenta luxuria ferent. Epimonides quoque dixit
homines parum possunt inuania sunt eorum studia quod est inuita-
bile innuet omnibus mors cuius et boni et mali parem partem reci-
piunt. Palas etiam apud homerum Sed neque cellicole quem dile-
xere tueri equa morte quieuit ubi perniciofa trahentes fors rapu-
it leti. Quisquis igitur de mortuis dolet et queritur is profecto et
diuinam voluntatem et eiusdem iusticiam et nature necessitatem
accusat. moreque gigantum cum diis pugnare conatur. quod si de uti-
litate defuncti solliciti sumus: christianos vita functos et eos qui
de bonos vos non est quod lugeam? Iside. teste de summo bono qui
ait illi deplorandi sunt in morte quos infernus ex hac vita reci-
pit non quos letificando celestis aula includit. Et dominus ut
in concilio Toletano. traditur. scripsitque Hieronimus ad tyrasium
de morte filie. non fleuit lazarum mortuum sed ad huius vite eru-
nias plorauit resuscitandum. Euangelica quoque voce audiuimus
dominum dicentem. Si diligeretis me gauderetis utique quia va-
do ad patrem qui hominem de limo terre plasmavit. cum de hoc
mundo in finem dierum nostrorum disceditur cunctis eundum
est De reditu ergo huius mundi ad patrem non esse dolendum
nemo est qui ambigat. Et Socratis sapientissimi sententia Cigni
qui non sine causa appollini sunt ditati quod ab eo diuinationes ha-
bere videantur preuidentes quid boni in morte sit cum cantu et
voluptate moriuntur. qui etiam si deum mortalia cure habere secundum
apostolum petrum credimus qui dixit omnem sollicitudinem ue-
stram proicientes in deum quia ipsi est cura de nobis queri adeo
vos in sortem melioris vite cum de hoc seculo recedendum est. pro-
culdubio tenere et profiteri debemus Argia sacerdotissa Cleobes
et Bitones mater cum ad sacrificandum in quodam templo mor-
tuis iumentis in via a filiis currum trahentibus perducta esset
rogaue deos ut filiis quod melius illis esset pro hac pietate con-
cederent qui mane mortui reperti sunt. Sic quoque Trophonio et

precio redemptis suffragiis importunis precibus hostiatim mendicata gracia oblata sui ipsius seruitute intollerabili iugo suscepto ad dignitatem magistratus et honores adipiscendos anhelauit multi concurrant multi concertant et digladiantur multi. Hic autem pater colendissimus omnia ferme huius curie munera dignitates amplissimas sua virtute est assecutus. Tantumque absuit ab ambiuit ut quereretur cogendus inuitatis refugeret rogatus a superioribus non tam ad honorem accedere quam obedientie holocaustum deo exhibere videretur. O virum rarissimum O virum angelicis animi dotibus peditam. O virum exemplaris nomine vita nec minus Angelorum consortio dignissimum. Non fucatus erat sed sincerus. non versipelles aut mendax aut in tegimentis simulationis inuolutus. sed solidus verax et simplex. domi benignus. in victu suo parcus. in cultu ut dei seruos decet modicus. diuinis misterijs et orationibus sedulo intentus. temporis extimator ad modum auarus oculi expers vixit. monasteria ecclesias hospitalia edificauit. nonnulla etiam collapsa in pristinum statum restituit. Cum itaque bonum certamen certasset visum consumasset fidem seruasset. ut dicit Apostolus restabat ut reponeretur sibi corona iusticie quam deus iustus iudex diligentibus se promissit hoc ergo ipsius quod reliquum erat ut perficeretur de curso cui sui spacio sicut deo placuit ut bonam vitam mors quoque bona commendaret. quod ultimum terribilium multi affirmarunt in trepido animo ad felicem et ad eternam vitam properans pertulit. quasi cum Paulo diceret Cupio dissolui et esse cum christo. Cum enim quinquaginta annis glorie sue cuius fundamenta in vicesimo anno de iure publice disputans fecit in timore domini superuixisset febribus auium septuagesimum agens correptus est. ex quo cum tempus vacatione sue iusticie sentiret vi morbi inualescere. et viribus deficientibus testamentum quod dudum conscripserat afferri legi et publicari iussit. Sanctam quidem et piam sue mentis testationem eius in quam quod post mortem suam fieri nolebat quo perlecto cum aduersus iniquam valitudinem senio

fractis nervis et omni compage corporis ferme resoluta caro nec
quicquam conflictaretur cum dilexisset suos quorum obsequio
usus fuerat. in finem quoque dilexit eos familiam omnem quam
non minus honestam et doctam quem continentem et sibi obedi
entem habebat intra cubiculum suum vocari volui. eosque pater
no et pio affectu allocutus est ut iuum ab eis discessum equo ani
mo ferent. monuit et in timore domini confirmavit. Itaque locu
tus est presenti et forti animo vir egregie cordatis ut non car
ne hanc deserturus ad mortem tendere sed ad vitam exoptatam
patriam commigrare videretur. demum quasi longum iter siue
familia illa arresturus supremum vale singulis dicens osculo pa
cis illis protecto benedictione sancte crucis impensa ad sua nego
cia absolunda collacrimantes reddere promisit. Resonabat do
mus plantu et eiulato maximo. optimus autem christi adleta cor
ronam certaminis sui expectans seipsum aduersus arma nequis
simi hostis preparabat. totum in cogitatione mortis in expurga
tione conscientie sue in psalmis et orationibus deo effundendum
se conuertit. stipatus venerabili capellano suorum et aliorum
patrum religiosorum quorum consuetudine delectatus fuerat co
rona. et eorum precipue quos in cenobio sancti Anastasii extra
urbem dum illud reformauit in obseruantia regularum degen
tes collocauerit tantum ex presenti seculo calcata fortuna quam
vorant et carnis concupiscentia animum aduerterat ut non per
elizeos campos sed per celum vagaretur ante tronium dei supplex
assistere et ab eo exaudiri expeteret. Ea propter nec medicorum
verbis nec aliorum qui de rebus temporalium loqueretur aures
adhibebant. Sicque omnibus ecclesie sacramentis preceptis in do
mino obdormiuit. secunda nauigatione usus ad celestem Ieru
salem transfretauit in qua choris angelorum acceptus ut ex vita
suam credendum est vocem illam audire meruit. Euge serue
bone et fidelis quia in paucis fuisti fidelis supra multa te consti
tuam intra in gaudium domini dei tui Cum igitur tantum et ta
lem virum doctorem consultorem protectorem ecclesie cleri speci

men et exemplar bonorum omnium patrem pauperum refugium
afflictorum solamen a miserrimis vel saltem vos precesserit ita ut
vobis sine nauta in magnis fluctibus nauigandum sit. et petri
nauicula spoliata armis remige optimo ne cum aliorum iniuria
dicat magistro aduersis ventis quaciatur. Quis est qui non do/
leat Quis est qui non communem esse hanc calamitatem intelli/
gat. quisquis profecto damna hec non sentit recors est. Quisquis
sentit et sua et comuni causa merore non augit ferens. Quisquis
merentibus resistit totius proorsus humanitati expers vivit et sce/
na tpe gride peior existit. Unum quoque in hoc grauissimo bonorum
omnium casu est quod me magis cruceat. veror enim ne ira dei
cepra super nos usque in finem perueniat. Legimus enim apud isa/
iam capitulo tercio Ecce enim dominator dominus exercituum
auferet ab hierusalem validum et fortem et virum bellatorem et iu/
dicem et prophetam et auriolum et senem principem super quinqu/
aginta et honorabilem vultu et consiliarium et sapientem de archi/
tectis et prudentem eloqui misticis. Et dabit pueros principes co/
rum et effeminati dominabuntur eis et corruet populus vir ad vi/
rum et unusquisque ad proximum suum tumultuabitur. puer con/
tra semen et ignobilis contra nobilem hec omnis a vobis. Nam
hoc patre ablata sunt quod propheta cominatur In domino con/
fitendum est. quod si nimitaurum more conuertemur et peniten/
tiam egerimus furorem suum a nobis auerter. Curemus itaque in/
vigilemus enitemur laboremus totis viribus iuste peragendo ut
possimus ad eum in regno celesti accedere et simul omnes quan/
doque dicere quod ecclesia in huiusmodi pijs exequijs per Epistolam
Pauli nos edocet et decantatum paulo ante audiuimus. Elbor/
ta est mors in victoria vbi est mors victoria tua vbi est mors sti/
mulus tuus. Stimulus autem mortis peccatum est. Virtus vero
peccati ler est. Deo autem gratias qui dedit nobis victoriam per
dominum nostrum Iesum christum. Interea dum degimus vi/
tam hanc miserrimam. Cara eius pignora nepotes ex fratre et ali/
os gentiles suos pro illo cōplectamur atque honore prosequamur

Reuerendis. ꝛc. necnon ꝛ specta. ꝛc. ꝛ preces fundamus ad domi-
num ꝛ postea stipendiarias lachrimas vt. ꝛ huic patri reuerendis-
simo ꝛ nobis refrigerij sedem ꝛ eterni luminis sui claritatem lar-
gire dignetur Amen.

Habes hic finem orationis que sermoni ag-
gressa est humili conturbatoꝝ animo in fune-
re Reuerendissimi Cardi. Spoletani.

